

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

§. I. Conclusio affirmativa statuitur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

ARTICVLVS II.

Vtrum omnis actus humanus, tam internus, quam externus, aliquam bonitatem, aut malitiam moralem desumat à circumstantiis?

PARTEM negativam tenet Durandus in 2. dist 38. qu. 1. ubi docet nullam circumstantiam (ut talis est) tribuere actui humano bonitatem aliquam, vel malitiam: quia cum illam tribuit, transit in rationem objecti, & desinit esse circumstantia. Unde hic Author agnoscit quidem circumstantias morales in ordine ad entitatem actus cui accidunt, sed in ordine ad actum ut moralis est, dicit non esse circumstantias, sed objecta. Huic sententiæ favet noster Conradus hic qu. 19. art. 2. ubi concedit quidem actui exteriori, quod à circumstantiis recipiat bonitatem vel malitiam, sed id negat actui interiori, seu à voluntate elicito; eodem planè fundamento ductus, nimirum quia existimat omnia quæ sunt volita à voluntate, habere rationem objecti, subindeque non posse esse circumstantias.

S. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

DICO tamen, omnes actus humanos, etiam internos, desumere à circumstantiis aliquam bonitatem vel malitiam. Ita communiter Theologi cum S. Thoma hic art. 3. ubi hanc assertionem probat ex analogia ad res naturales, in quibus bonitas & perfectio sumitur non solum à forma quæ dat speciem, sed etiam ab accidentibus; v. g. in homine bonitas & pulchritudo sumitur non solum ex forma, sed etiam ex figura, debitâ proportionem, & aliis accidentibus: cum enim quodlibet ens creatum sit potentiale, tota plenitudo essendi ipsius non consistit in essentia, sicut in Deo, sed etiam in accidentibus essentia superadditis. Ergo pariter in actione humana bonitas non solum sumitur ex objecto, quod se habet ad modum formæ tribuentis speciem, ut articulo præcedenti ostendimus, sed etiam à circumstantiis, quæ sunt quædam accidentia ei adjuncta.

Ratio verò à priori est, quia tales circumstantiæ possunt importare ordinem convenientiæ, vel disconvenientiæ ad rationem, sive ille sit ejusdem rationis cum eo quem importat objectum, sive diversæ: non solum enim est disconvenientis rationi furari, sed etiam furari in loco sacro, aut in tanta quantitate; atque adeo sicut actus, ex eo quod est tendentia in objectum, ut dicens ordinem convenientiæ, vel disconvenientiæ ad rectam rationem, accipit ab illo bonitatem, vel malitiam; ita & à circumstantia dicente similem ordinem ad rationem, accipit etiam aliquam bonitatem & malitiam. Hinc est quod SS. Patres, & Philosophi morales, mirum in modum exaggerant malitiam & deformitatem, quam actus mali & peccaminosi sumunt, vel à conditione personæ, vel à circumstantia loci aut temporis. Nam ex conditione personæ aggravari peccatum docet Isidorus lib. sent. cap. 18. Peccata (inquit) quæ incipientibus levia sunt, perfectis viris gravia deputantur. Tanto

A enim gravius cognoscitur esse peccatum, quanto major qui peccat habetur. Crescit enim delicti cumulus juxta ordinem meritorum, & sæpe quod minoribus ignoscitur, majoribus imputatur. Quem Isidori locum D. Thomas infra qu. 73. art. 10. adhibet ad probandum quod magnitudo personæ peccantis aggravet peccatum. Ubi & in corpore articuli varias hujus aggravationis causas congerit, quæ ibidem videri possunt. Hinc etiam Salvianus lib. 4. de gubern. sic in Christianos peccantes graviter invehitur: *Omnis Christianorum culpa Divinitatis injuria est: atrocius sub sancti nominis professione peccamus. Ipsa errores nostros religio quam profitemur accusat.* Ex circumstantia verò loci Tullius Antonij, qui in concione quam habebat ad populum evomuerat, scditatem eleganter exaggerat, his verbis: *Si inter cænam in tuis illis immanibus poculis hoc tibi accidisset, quis non turpe diceret? In castris verò populi Romani, negotium publicum gerens, magister equitum, cui ructare turpe esset, is vomens frustis esculentis, vinum redolentibus, gremium suum, & tatum tribunal implevit.*

Videri etiam potest D. Hieronymus in epistola increpatoria ad Sabianum Diaconum, qui virginem quandam sacram, è monasterio Bethlehemitico ad stuprum, fugamque sollicitaverat: ibi enim hoc immane scelus, à circumstantia loci sacri, in quo commissum fuerat, mirum in modum exaggerat, his verbis, quibus ipsum alloquitur: *Infelicissime mortalium, tu speluncam illam, in qua Dei Filius natus est, & veritas de terra orta est, & terra dedit fructum suum, de stupro conditurus ingrederis? Non times, ne de præsepi infans vagiat, ne puerpera Virgo te videat, ne Mater Domini contempletur? Angeli clamant, Pastores currunt, stella desuper rutilat, Magi adorant, Herodes terretur, Hierosolyma conturbatur, & tu cubiculum Virginis, decepturus virginem irrepis? Paveo miser, & tam mente quam corpore perborresco, non possum ultra progredi, prorumpunt lachryma antequam verba, & indignationis pariter ac dolore, in ipso meatu faucium spiritus coarctatur. Vbi mare illud eloquentia Tulliana? ubi torrens fluvius Demosthenis? Nunc perfectio muti essetis ambo, & vestra lingua torpesceret: inventa est res quam nulla eloquentia explicare queat; reperit facinus, quod nec mimus fingere, nec scurriludere, nec Attellanus possit effari.*

Denique de circumstantia temporis eleganter differunt D. Chrysostomus, & S. Leo Papa: hic enim serm. 7. de passione, scelus Judæorum, eò quod in festo Paschali Christum occiderint, sic exprobrat: *Quando qui ornare templum, mundare vasa, victimas providere, & legitimis purificationibus sacrationem diligentiam adhibere debuerant, parricidalis odij furore concepto, ad unum opus vacant, & in unum facinus simili crudelitatis conjurant.* Ille verò homil. 49. in Matth. crimen Herodis, qui ipso die natalis sui, necem intulit Joanni Baptista, aggravat ex circumstantia hujus temporis: *Temporis ipsius importunitas (inquit) scelus Herodis mirum in modum amplificat. Nam quando gratias Deo agere oportebat, qui eum illo die in lucem perduxit, tunc nefandissimam cædem committit. Quando vincitum ex gaudio solvere debebat, ad vincula iniquissima suo jussu mors accessit, &c.*

Potest etiam probari conclusio, destruendo præcipuum fundamentum adversæ sententiæ.

Durandus enim & Conradus asserunt, actus humanos nullam desumere bonitatem vel malitiam à circumstantiis, quia existimant eas, dum actum humanum afficiunt, transire in rationem objecti, & sic non habere amplius rationem circumstantiæ: Sed licet interdum hoc accidat, sicut quando actus est indifferens ex sua specie & objecto, & fit moraliter bonus vel malus in individuo (tunc enim, ut articulo præcedenti annotavimus, prima circumstantia, à qua accipit bonitatem aut malitiam, transit in objectum) hoc tamen in aliis casibus non evenit: Ergo ruit præcipuum fundamentum adversæ sententiæ. Major patet ex dictis initio hujus articuli, Minor verò suaderetur. Objectum volitionis illam specificans, est id quod est volitum per se, directè, & immediatè, non verò quicquid est volitum indirectè, secundariò, & mediatè; objectum enim propriè & strictè sumptum, dicitur id quod primò & per se objicitur actui, & ab eo attingitur: Atqui circumstantiæ non sunt per se, primariò & immediatè volitæ, sed secundariò tantum, mediatè, & per modum adjuncti, seu accessorij: Ergo non semper transeunt in objectum specificans volitionem.

24. Confirmatur: Si circumstantiæ semper transirent in rationem objecti specificantis, sequeretur quod actus intensus ut quatuor distingueretur specie ab actu intenso ut sex; nam illi actus haberent diversa objecta specificantia. Ex quo ulterius sequeretur, non posse hominem continuare actum charitatis ut quatuor, usque ad intentionem ut sex, quæ enim specie differunt, continuari non possunt: Sed hæc sunt falsa & absurda, atque à communi Theologorum sensu penitus aliena: Ergo &c.

25. Denique suaderi potest conclusio ex infra dicendis: Nam ut ostendemus disp. 5. nullus est actus, etiam elicitus à voluntate, indifferens in individuo: Ergo nullus est qui non habeat bonitatem vel malitiam accidentalem ex circumstantiis. Probatur Consequentia: ratio enim ob quam non potest dari actus indifferens in individuo, est quia nullus dari potest, qui non habeat suas circumstantias, ex quibus fiat bonus, vel malus, ut ibidem patebit.

§. II.

Solvuntur objectiones.

26. **O**BJECTIONES primò: Ut aliquid tribuat actibus humanis bonitatem aut malitiam, debet esse volitum: Sed omne quod est volitum, est objectum volitionis, sicut omne quod est visum, est objectum visionis: Ergo nihil potest tribuere bonitatem aut malitiam volitioni, præter ejus objectum. Et ita videtur docere D. Thomam hinc qu. 19. art. 2. ubi expressè docet actum interiorem voluntatis in sua bonitate dependere tantum ab objecto: in quo distinguit ipsum ab actu exteriori, quem asserit dependere in sua bonitate ab objecto, & à circumstantiis.

27. Respondeo, ut aliquid tribuat bonitatem aut malitiam actui voluntatis, sufficere quòd sit volitum utcumque, sive primariò, & formaliter, sive secundariò & virtualiter, sive directè sive indirectè: quamvis autem circumstantiæ non sint primariò, formaliter, & directè volitæ, sed solum objectum essentialiter specificans, sunt tamen volitæ secundariò, virtualiter, aut indirectè: cum enim voluntas sit potentia spiri-

tualis non alligata organo, reflectitur supra se ipsam, & denominat volitum nedum objectum specificativum, & circumstantias ex parte ipsius se tenentes, sed etiam (virtualiter saltem & reflexè) ipsummet actum, & quicquid se tenet ex parte ejus. In quo differt à potentia visiva, quæ cum sit corpora, & organo corporali affixa, non reflectitur supra suum actum, nec proinde ipsum, nec ea quæ se tenent ex parte ejus, denominat visa, sed solum objectum, & ea quæ se tenent ex parte ipsius. Ex quibus patet, quòd voluntatis actus potest habere bonitatem aut malitiam, nedum ab objecto, & ab his quæ se tenent ex parte ejus, sed etiam ex his quæ se tenent ex parte ipsiusmet actus.

Ad locum verò D. Thomæ respondent aliqui, ipsum loqui de bonitate essentiali & specifica actus interioris voluntatis, hæc enim à solo objecto dependet; non verò de bonitate accidentali, cum hæc sumatur & dependeat à circumstantiis.

Sed hæc solutio, seu expositio facilè refellitur: quia D. Thomas ibi aperè ponit differentiam inter actum interiorem & exteriorem, in hoc quod bonitas actus interioris solum desumitur ex objecto, bonitas verò actus exterioris sumitur etiam ex circumstantiis: si autem loqueretur tantum de bonitate essentiali & specifica, non posset tale discrimen subsistere; cum constet non solum actum interiorem, sed etiam exteriorem, habere bonitatem vel malitiam essentialem ex solo objecto, aut materia circa quam versantur, ut furtum ex re aliena; ex circumstantiis verò solum bonitatem, vel malitiam accidentalem desumere.

Alij respondent S. Thomam non velle, quòd rota bonitas actus interioris sumatur ex solo objecto, sed solum quod ad bonitatem actus interioris bonitas objecti sufficiat, etiam si desint circumstantiæ: si tamen hæc adsint, bonitatem vel malitiam illi tribuunt.

Sed hæc quoque interpretatio facilè impugnatur: tum quia patiter ad bonitatem actus exterioris sufficit bonitas objecti, quamvis nullæ sint circumstantiæ: tum etiam quia D. Thomas non solum asserit objectum sufficere ad bonitatem actus interioris, sed dicit hanc à solo objecto pendere.

Tertia expositio est aliorum, qui volunt S. Thomam nomine actus interioris intelligere primum actum voluntatis circa finem, qui dicitur simplex volitio: hic enim (inquunt) propter suam simplicitatem, & quia abstractit ab executione, solum dependet ab objecto in sua bonitate & malitia, non verò à circumstantiis. Verum (præterquam quod etiam talis actus habet suas circumstantias morales, à quibus sumit aliquid bonitatis aut malitiæ, ut intensiorem, & durationem) manifestum est, D. Thomam de eo solum actu non loqui, sed etiam de intentione, electione, aliisque actibus internis, qui circa finem aut media versantur: cum in nullo alio loco de principiis moralitatis actus interioris, disputer, quam in illa quæst. quare si omnes actus à voluntate elicitos, sub nomine actus interioris non comprehenderet, diminutè & inadæquatè procederet in hoc morali tractatu.

Unde etiam exclusa manet aliorum solutio, qui dicunt, D. Thomam nomine actus interioris, intelligere solum actum voluntatis imperantem, qui propriè interior est: hic enim (inquunt) habet